

اشتغال افراد فقیر؛

۳- تأثیر بر درآمدهای دولت از محل مالیاتهای تجاری و کاهش توانایی آن برای تأمین اعتبار برنامه‌هایی برای فقیران؛

۴- ایجاد تغییر در انگیزه‌های سرمایه‌گذاری و نوآوری و تأثیر بر رشد اقتصادی؛

۵- تأثیر بر میزان آسیب‌پذیری اقتصاد در برابر شوک‌های منفی خارجی.

قیمت‌ها و میزان دسترسی به محصولات

آزادسازی تجاری، از طریق کاهش قیمت کالاهای وارداتی و پایین نگه داشتن سطح قیمت کالاهای جانشین کالاهای وارداتی و در نتیجه افزایش درآمدهای واقعی مردم، همانند سایرین، به افراد فقیر نیز کمک خواهد کرد. برای افراد فقیر کالاهای وارداتی چون مواد غذایی ضروری، فرآورده‌های دارویی و سایر تولیدات ضروری بهداشتی یا پزشکی، همچنین پوشاک دست دوم اهمیت ویژه‌ای دارد. همچنین ممکن است تهدیدستان از حذف مالیات بر صادرات یا ممنوعیت‌های صادراتی در مقام تولیدکنندگان نهایی صادرات، منافی به دست آورند. (این مسئله در زمینه محصولات کشاورزی عینیت بیشتری دارد). یک نظام تجارت آزاد اجازه ورود فناوریها و فرایندهایی را هم که می‌تواند به فقیران کمک کند می‌دهد (برای نمونه، بسته‌بندی مواد غذایی فاسدشدنی سبک که نیاز به انجماد ندارد، مواد شیمیایی برای استریزه کردن آب، و اصلاح بنر و کود شیمیایی). یک نمونه بارز برای نشان دادن منافع محسوس و فوری ناشی از آزادسازی تجاری که نصیب تهدیدستان شده است نشست سران کشورهای آفریقایی در آوریل ۲۰۰۰ به منظور ریشه‌کنی بیماری مالاریاست که در آن سران کشورهای قاره سیاه موافقت نمودند تا مالیات‌ها و تعرفه‌ها را برای واردات تورپشه‌بند، حشره‌کش‌ها، داروهای ضد مالاریا و سایر کالاها و خدمات مورد نیاز برای کنترل این بیماری کاهش دهند یا لغو کنند. همچنین، شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد آزادسازی واردات پوشاک دست‌دوم به رفاه بیشتر افراد فقیر کمک می‌کند.

دستمزدها و اشتغال

بر اساس نظریه تجارت، تحت شرایط بسیار

اصلاحات تجاری، بخشی از مجموعه سیاست‌هایی است که برای افزایش کارایی اقتصاد، توسعه بازارهای جدید و رشد اقتصادی به کار بسته می‌شود. جای بسی تعجب است که، حتی پس از گذشت بیش از ۵۰ سال از مذاکرات تجاری، هنوز در اقتصاد جهانی حمایت‌های قابل ملاحظه‌ای وجود دارد و جای برای سودآوری بیشتر، در صورت برداشتن این حمایت‌ها هست. حمایت‌گری از آن‌رو دوام می‌آورد که راه مناسب و غیر شفاف برای دولت‌هایی است که خواهان هدایت منافع اقتصادی به سوی گروه‌های خاصی هستند. با این که آزادسازی تجاری باعث بالا رفتن سطح متوسط زندگی در میان مدت می‌شود، اما گروه‌هایی که از حمایت برخوردار می‌گردند شاهد کاهش درآمدهای خود خواهند شد و تغییر حاصل در ساختار اقتصادی احتمال بروز اختلالات اقتصادی را در کوتاه مدت پیش می‌آورد.

آگاهی از این مسئله رو به رشد است که برخی از افراد زیان‌دیده از اصلاحات تجاری از فقیرترین اقشار جامعه و از جمله کسانی هستند که چیزی برای حمایت از خود در دوران‌های سختی ندارند و بنابراین برای جذب هزینه‌های تعدیل اقتصادی توانایی کمتری از سایر همشهریان خود دارند. حتی کاهش گنرای درآمد می‌تواند باعث از دست رفتن فرصت‌های این افراد فقیر برای تقویت سرمایه انسانی خود از طریق آموزش، بهداشت و تغذیه بهتر شود و شانس آنها را برای گریز از فقر کاهش دهد. آسیب‌پذیری افراد فقیر دلیل موجهی برای بررسی دقیق‌تر اثرات آزادسازی تجاری بر فقر و طرح این پرسش است که آیا می‌توان آزادسازی تجارت را به گونه‌ای طراحی نمود تا اثرات منفی آن به حداقل برسد.

اثرات آزادسازی

آزادسازی تجاری می‌تواند به شیوه‌های زیر بر رفاه افراد فقیر تأثیر بگذارد:

- ۱- تغییر قیمت‌های کالاهای قابل مبادله و دسترسی بهتر و آسان‌تر آنها به محصولات جدید؛
- ۲- تغییر دستمزدهای نسبی نیروی کار ماهر و غیرماهر و هزینه سرمایه، و در نتیجه تأثیر بر

تجارت بین الملل و کاهش فقر

ترجمه G. J. Bannister & K. Thugge

ترجمه دکتر محمد تقی

ضیائی بیگلری - رئیس
پژوهشکده امور اقتصادی

منتبع: Finance & Development

Dec. 2001

ویرایش از بخش پژوهش و ترجمه ماهنامه

خاص، آزادسازی بر دستمزدها و اشتغال تأثیر می‌گذارد. در عمل، اغلب این شرایط به وجود نمی‌آید و برای تحلیل کلی‌تر، مجبوریم بر مطالعات تجربی تکیه کنیم. این مطالعات دست کم دو عامل را نشان می‌دهد که بطور مستقیم بر نحوه تغییر دستمزدها و اشتغال افراد فقیر بر اثر آزادسازی تجاری تأثیر می‌گذارد. نخست اینکه میزان انعطاف‌پذیری بازارهای کار تعیین می‌کند که آیا اثرات ناشی از اصلاحات تجاری به صورت تغییر دستمزدها یا اشتغال تجلی خواهد کرد یا نه.

اگر مقررات کار نگذارد بنگاه‌ها نیروی کارشان را کاهش دهند در این صورت تغییر قیمت‌های نسبی محصولات موجب تغییر دستمزدهای واقعی خواهد شد. اما اگر مقررات مربوط به پرداخت حداقل دستمزد جلوی کاهش دستمزدها را بگیرد و در همان حال تحرک نیروی کار بالا باشد، تعدیل از طریق تغییر در اشتغال صورت خواهد پذیرفت.

در بخش‌های روستایی و غیر رسمی شهری (بخش غیر رسمی بخشی از اقتصاد است که در آن مؤسسات بازرگانی به قیمت ترسیده‌اند یا در ارتباط رسمی با دولت‌ها نیستند)، کشورهای در حال توسعه که محل زندگی فقر است بازارهای کار معمولاً از انعطاف‌پذیری بالایی برخوردارند (عموماً قانون و مقرراتی بر آنها حاکم نیست) و کسش بالای عرضه کار، مشخصه این بازارهاست...

دوم، الگوی اولیه حمایت در تعیین برندگان و بازندگان هنگام کنار گذاشتن این حمایت‌ها، تأثیر عمده‌ای دارد. اگر این الگو به نفع نیروی کار غیر ماهر در کشاورزی و صنایع سبک باشد، همان‌گونه که در اوایل دهه ۱۹۸۰ در مکزیک چنین بوده در این صورت می‌توان، انتظار داشت که حذف حمایتها منجر به کاهش دستمزدهای نسبی این بخش از نیروی کار گردد.

درآمدهای دولت و برنامه‌هایی برای فقیران
نگرانی کلی این است که احتمالاً با کاهش مالیاتهای تجاری، اصلاحات تجاری به کاهش درآمدهای دولت منجر شود. در این راستا ممکن است دولت‌ها برای حفظ ثبات کلان اقتصادی، هزینه‌های اجتماعی را کاهش دهند یا مالیاتهای جدیدی وضع نمایند که به شکلی نامتناسب تأثیر

نامطلوبی بر افراد فقیر گذارد. اما در مراحل اولیه آزادسازی تجاری جایگزینی موانع غیر تعرفه‌ای با تعرفه‌ها و حذف معافیت‌های تعرفه‌ای بطور کلی باعث افزایش درآمدهای دولت خواهد شد. به همین صورت. اگر تعرفه‌های اولیه بطور سرسام‌آوری بالا باشد، کاهش آنها می‌تواند منجر به افزایش جریان‌های تجاری شود که این امر خود به افزایش درآمدهای دولت می‌انجامد. پایین آوردن تعرفه‌های بالا هم چنین انگیزه فاجاق و فساد را کاهش می‌دهد و به نوبه خود می‌تواند افزایش حجم کالاهای ثبت شده در گمرک و در نتیجه افزایش درآمدها را به دنبال داشته باشد. در نهایت، ساده کردن نظام تعرفه به منظور ایجاد یک ساختار متحدالشکل‌تر، با تعداد اندکی نرخ‌های تعرفه، می‌تواند از طریق شفاف‌تر کردن و ساده‌سازی بیشتر اداره امور مالیاتها، درآمد ملی را افزایش دهد. اما در مراحل بعدی اصلاحات، پایین آوردن تعرفه‌ها ممکن است منتهج به پایین آمدن درآمدهای دولت گردد. در این حالت، اصلاح نظام مالیاتهای داخلی (به ویژه به اجرا گذاشتن مالیاتهایی با مبنای گسترده‌تر که خدشه کمتری به تخصیص بهینه منابع زند) یا محدودیت هزینه‌ها، که ممکن است برای حفظ ثبات کلان اقتصادی ضرورت داشته باشند، باید به گونه‌ای طرح‌ریزی شود که اثرات نامطلوب‌شان بر تهیدستان به حداقل برسد.

سرمایه‌گذاری، نوآوری و رشد

مسئله حائز اهمیت در کاهش پایدار فقر این است که آیا کشور توعی رشد شتابان اقتصادی را تجربه می‌کند که افراد فقیر هم بتوانند در آن مشارکت داشته باشند. یکی از مهم‌ترین شیوه‌هایی که اصلاحات تجاری از طریق آن می‌تواند بر رشد اقتصادی تأثیر گذارد، کاهش تورش ضدصادراتی سیاست تجاری و هدایت آن به سمت تخصیص کارا تر منابع است. اما کارایی تخصیص منابع لزوماً بر نرخ رشد بلندمدت اقتصادی تأثیر نمی‌گذارد. آزادسازی تجاری در بلندمدت با ایجاد انگیزه برای سرمایه‌گذاری می‌تواند بر نرخ رشد اقتصاد تأثیر گذارد. وانگهی، اصلاحات تجاری معمولاً موجب تشویق سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌شود و به تبع آن فناوری‌های پیشرفته و روش‌های تجاری جدیدی که بهره‌وری کل و رشد بنگاه‌های داخلی

○ برخی از افراد زیان دیده از اصلاحات تجاری از فقیرترین اقشار جامعه و از جمله کسانی هستند که چیزی برای حمایت از خود در دورانهای سختی ندارند و برای جذب هزینه‌های تعدیل اقتصادی توانایی کمتری از سایر همشهریان خود دارند.

را بالا می برد در کشور رواج می یابد.

تجاری، که می تواند به طور قابل ملاحظه ای رشد را کاهش دهد تشدید کند. در صورت تأثیر گذاری مستقیم شوک ها بر بخش های خاص مانند کشاورزی یا بخش تولیدی غیر رسمی آنها می توانند اثرات زیادی بر فقیران بگذارد.

یافته هایی از مطالعات تجربی

به دلیل پیچیدگی روابط میان اصلاحات تجاری و فقر، شواهد تجربی در مورد آزادسازی تجاری و فقر، عمدتاً به مطالعات موردی، محدود است. برخی مطالعات از الگوهای تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE - computable general equilibrium) برای بررسی اثرات اصلاحات تجاری بر فقر استفاده می کنند.

وینترز گزارش می دهد که مؤسسه مطالعات توسعه و اکسفام بررسی مشترکی پیرامون آزادسازی بازار پنبه در زیمبابوه در اواخر دهه ۱۹۸۰ و دهه ۱۹۹۰ انجام دادند که اثرات بالقوه آزادسازی بر افراد فقیر را نشان می داد. آپیش از آزادسازی، دولت خریدار انحصاری پنبه از کشاورزان بود و به منظور کمک به صنعت نساجی، پنبه را به قیمت های پایین خریداری می کرد و در اختیار تولید کنندگان منسوجات قرار می داد و در نتیجه، باعث کاهش درآمدهای کشاورزان کوچک و فقیر می شد. برنامه آزادسازی شامل حذف کنترل های قیمتی و خصوصی سازی فرایند بازاریابی می شد. این امر بالا رفتن قیمت ها و افزایش رقابت میان سه خریدار اصلی نه تنها بر سر قیمت ها بلکه در زمینه ارائه خدمات نهاده ها به مالکین زمین های کوچک را به دنبال داشت.

در زامبیا، آزادسازی بازار ذرت نتایج معکوسی در بر داشت. پیش از آزادسازی، تولید کنندگان ذرت از یارانه های متقاطع که بودجه آن توسط بخش معدن تأمین شد، بهره مند بودند که این خود موجب کاهش قابل ملاحظه هزینه نهاده های تولید می شد. وانگهی، یک بنگاه نیمه دولتی که به عنوان خریدار انحصاری عمل می کرد در مناطق دور افتاده به طور تلویحی به تولید کنندگان کوچک یارانه می پرداخت، به طوری که قیمت ها در تمامی فصول سال و در سراسر کشور یکسان بود. وقتی یارانه ها حذف و آن بنگاه غیر دولتی، خصوصی شد، برای کشاورزان بزرگ نزدیک به بازارهای ملی شرایط بازار تغییر مؤثری نکرده اما

تحقیقات اخیر نشان می دهد که رابطه میان آزادسازی تجاری و رشد چندان روشن و سرراست نیست. به ویژه، اثرات اصلاحات تجاری بر رشد به وجود دیگر سیاست های تکمیلی کلان اقتصادی و ساختاری و ایجاد نهادهای مناسب بستگی دارد. برای نمونه، در تحقیقات میان کشوری، متغیری که پیوسته با نرخ رشد مرتبط می شود، جایزه بازار موازی نرخ ارز است که نشان می دهد، ارزش گذاری بیش از حد نرخ ارز ممکن است عامل بازدارنده مهمی برای رشد باشد. نتیجه این که اجرای اصلاحات تجاری بدون اجرای سیاست های مناسب کلان اقتصادی و نرخ ارز، (به منظور افزایش رقابت پذیری) در افزایش رشد اقتصادی کشور تأثیر کمتری خواهد داشت. بنابراین اگر خواهان توفیق اصلاحات تجاری و سایر تدابیر ساختاری از حیث رسیدن به رشد اقتصادی هستیم وجود مجموعه ای از سیاست های اقتصادی منسجم و سازگار ضروری است.

حتی زمانی که آزادسازی منجر به رشد شود اغلب این نگرانی پیش می آید که چه بسا سیاست های تجاری باز منجر به الگوی رشدی شود که به نحو نامناسبی باعث منتفع شدن افراد ثروتمند و در نتیجه موجب وخیم شدن توزیع درآمد در کشور گردد. اما شواهد تازه در این مورد ایجاد تردید می کند.^۲

آسیب پذیری در برابر شوک های خارجی منفی

آزادسازی تجاری باعث باز تر شدن اقتصاد می شود و ارتباطات عمیق تری بین آن و سایر کشورهای جهان پدید می آورد. در بسیاری از موارد، این امر به نظام اقتصادی کشور کمک می کند تا مطابق با مزیت های نسبی خود به صادرات تنوع بخشد و کمتر به بازارها یا کالاهای صادراتی خاص وابسته باشد. از این گذشته، ادغام در بازارهای خارجی، به اقتصاد کمک می کند تا کمتر به بازار داخلی وابسته باشد. بنابراین، رکود اقتصادی می تواند بار شد اقتصاد بین الملل جبران و تعدیل گردد. اما گشوده بودن اقتصاد ممکن است آسیب پذیری آن را در برابر شوک های خارجی، از جمله در برابر تغییرات ناگهانی در شرایط مبادله

○ مسئله حائز اهمیت
در کاهش پایدار فقر این است که آیا کشور نوعی رشد شتابان اقتصادی را تجربه می کند که افراد فقیر هم بتوانند در آن مشارکت داشته باشند.

مالکین کوچک و به ویژه آنهایی که در مناطق دور افتاده بودند، به شدت از نوسانات قیمت لطمه دیدند. وانگهی، به دلیل به هم ریختگی زیرساخت حمل و نقل، بازارهای روستایی دور افتاده ذرت کاملاً از بین رفت و کشاورزان فقیر بدون دریافت درآمدهای رسمی به حال خویش رها شدند.

اینها نمونه‌هایی است که اثرات ناشی از انواع مختلف آزادسازی را نشان می‌دهد. در زیمبابوئه محدودیت‌های اولیه مشابه با مالیات بر صادرات بود که قیمت‌های تولیدی را در سطح پایین نگه می‌داشت و مانع رقابت می‌شد. حذف این «مالیات‌ها» منجر به افزایش سود عرضه کنندگان خالص پنبه صادراتی شد. اما در زامبیا، محدودیت‌ها مشابه با تعرفه بر واردات بود که در حکم یارانه دادن به تولید کنندگان داخلی کالاهای رقابتی وارداتی (و مالیات گرفتن از مصرف کنندگان) بود. حذف این تعرفه / یارانه باعث کاهش عواید تولید کنندگان کالاهای رقیب واردات شد و در نهایت، از بین رفتن تولید داخلی غیر رقابتی را به همراه داشت. یک تمایز بسیار مهم میان این دو نمونه، همان‌طور که (وینترز) اشاره می‌کند، این است که در زیمبابوئه، آزادسازی منجر به خلق بازارهایی شد که در آنها تهیدستان می‌توانستند مشارکت کنند و عملکرد بازارها نیز بهبود یافت در حالی که در زامبیا، این فرایند باعث از بین رفتن بازارهای فعال برای عرضه محصولات افراد فقیر شد.

به طور کلی، در این بررسی و سایر مطالعات آشکار شده است که در بیشتر موارد، اصلاحات تجاری، درآمدهای افراد فقیر را به صورت گرومی افزایش می‌دهد. همچنین هزینه‌های انتقال معمولاً نسبت به منافع کلی ایجاد شده اندک است. با وجود این، مولردی وجود دارد که در آنها اثرات کوتاه مدت آزادسازی بر فقر او سایرین منفی و چشمگیر است. گرچه نمی‌توان این اثرات منفی را نادیده گرفت، اما باید در نظر داشت که در بسیاری موارد این اثرات تحت تأثیر الگوهای اولیه حمایت‌ها قرار داشته‌اند.

همچنین باید توجه داشت که بیشتر مطالعات دیدگاه کوتاه مدتی دارند که بر اساس آن فرض می‌شود در سرمایه‌گذاری یا مسیر رشد اقتصاد هیچ گونه تغییری نمی‌تواند ایجاد شود. اما اثرات مهم‌تر آزادسازی نتیجه دستاوردهای بومی چون الگوهای کارآمدتر سرمایه‌گذاری و انتشار تکنولوژی است.

وانگهی، این بررسیها اثرات سیاست‌های تکمیلی را که سازگاری با تعادل تازه در شرایط تجارت آزاد را تسهیل می‌کنند در نظر نمی‌گیرند. به همه این دلایل، احتمالاً در این مطالعات به طرز شگفت‌آوری در مورد هزینه‌های آزادسازی تجاری مبالغه می‌گردد و منافع آن حتی برای تهیدستان کم اهمیت جلوه داده می‌شود. در میان مدت، تغییر در سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی می‌تواند به صورت قابل ملاحظه‌ای بر اثرات منفی توزیع ناشی از تغییر قیمت‌ها که خود از نتایج آزادسازی است بچربد.

درس‌هایی برای طراحی اصلاحات تجاری

پرسشی که طبیعتاً در این جام طرح می‌گردد این است که آیا شیوه‌هایی برای آزادسازی محدودیت‌های تجاری وجود دارد که در آن با افراد فقیر دوستانه‌تر برخورد شود. اولین و آشکارترین پیشنهاد، توجه به شیوه تأثیر گذاری احتمالی آزادسازی بر آسیب‌پذیرترین اعضای جامعه است. در عمل، این بدان معناست که ابزارهای تشخیصی به وجود آید که بتواند به سیاست‌گذاران در تشخیص زیان دیدگان احتمالی از فرایند آزادسازی تجاری کمک کند. بر پایه این تحلیل، سیاست‌های جبرانی می‌تواند به نحوی طرح‌ریزی گردد که به افراد فقیر برای مقابله با هزینه‌های انتقالی تعدیل و انتفاع از نظام جدید تجارت آزاد کمک کند. وانگهی، اصلاحات تجاری و سیاست‌های اقتصادی جبرانی می‌تواند به گونه‌ای اجرا شود که مشکلات افراد فقیر را کاهش دهد.

آزادسازی همه جانبه

اهمیت آزادسازی همه جانبه (به مفهوم کاهش همه‌موانع تجاری) از سازگاری همه اقتصاد با آزادسازی تجارت نشأت می‌گیرد. هر اندازه دامنه آزادسازی تجارت گسترده‌تر باشد، بخش‌هایی گروه‌های بیشتری (از جمله فقیران) قادر خواهند بود از آزادسازی (نه تنها از بابت نهاده‌های تولید یا کالاهای مصرفی ارزان‌تر، بلکه همچنین از اثرات گسترده اقتصادی از جمله کاهش هزینه‌های حمل و نقل)، منتفع گردند. از این گذشته، اگر آزادسازی به نحو همه‌جانبه اعمال شود، هزینه‌های تعدیل در میان بخش‌های مختلف به صورت گسترده‌تری سرشکن

○ هر اندازه دامنه آزادسازی تجارت گسترده‌تر باشد بخش‌ها یا گروه‌های بیشتری از جمله فقیران قادر خواهند بود از آزادسازی، نه تنها از بابت نهاده‌های تولید یا کالاهای مصرفی ارزان‌تر بلکه همچنین از اثرات گسترده اقتصادی از جمله کاهش هزینه‌های حمل و نقل منتفع گردند.

خواهد شد.

انعطاف پذیری نرخ ارز

انعطاف پذیری نرخ ارز نه تنها باعث کاهش هزینه‌های ستانده شوک‌های ایجاد شده در شرایط مبادله می‌شود بلکه همچنین به کشور کمک می‌کند با آزادسازی تجاری سازگار گردد. توصیه کلاسیک آزادسازی تجاری تحت نظام نرخ ثابت ارز درست پیش از اصلاحات یا همراهِ آن، تنها برای یکبار تضعیف ارزش مدنظر بوده است.

اگر دستمزدهای اسمی دچار انعطاف‌ناپذیری باشد (یعنی، دستمزدها هنگام کاهش تقاضا برای کار روند کاهشی نداشته باشد)، وجود انعطاف‌پذیری نسبی نرخ ارز، که شوک اصلاحات تجاری را در سراسر اقتصاد پدید آورده‌اند، مناسب‌تر و بهتر از اصلاحاتی خواهد بود که کلاً از طریق افزایش همه‌جانبه‌بیکاری در صنایع کشور که بیش از همه تأثیر می‌پذیرند روی دهد. این موضوع زمانی از اهمیت خاصی برخوردار است که فقیران وابستگی بیشتری به این صنایع داشته باشند.

اصلاحات تکمیلی

اصلاحات تجاری نمی‌تواند جدای از سایر اصلاحات موجب ترویج رشد اقتصادی گردد. اصلاحات تکمیلی، انعطاف‌پذیری بازارها را تقویت می‌کند (که خود باعث کاهش هزینه‌های تعدیل می‌شود) و ایجاد بازارهای جدیدی را که افراد فقیر بتوانند از آنها بهره‌مند گردند، تسهیل می‌کند. برخی از اصلاحات تکمیلی مهم ترا از این قرار است:^۱

۱. توسعه زیرساختها. خطوط ارتباطی بهتر و حمل و نقل ارزان‌تر باعث می‌شود افراد فقیر برای فروش محصولات خود به بازارهای اصلی دسترسی بهتری داشته باشند و بدین ترتیب از فرصت‌های احتمالی حاصل از فرایند آزادسازی تجاری منتفع گردند.

۲. توسعه و گسترش بازارها. تشویق توسعه بازارها متضمن مقررات زدایی آنها و حذف انحصارات (از جمله انحصار تجاری دولت) است که می‌تواند تأثیری معکوس بر افراد فقیر بگذارد یا مانع از آن گردد که آنها بتوانند به منافع آزادسازی تجاری دست یابند. اما شاید مزیت مهم‌تر برای افراد فقیر، کمک‌های فنی، گسترش خدمات کشاورزی و نیز آموزش روش‌های تجاری نوی باشد، که آنان

برای بهره‌مندی از مزایای ناشی از فرصت‌های بازار جدید به آنها نیاز دارند. وانگهی، توسعه بازارهای اعتباری برای تسهیل ارائه نهاده‌های تولید با هدف تشویق فعالیت‌های بازار از اهمیت خاصی برخوردار است.

۳. تحرک و آموزش نیروی کار. انعطاف‌ناپذیری بازار کار می‌تواند محرکت به سوی سایر مشاغل و استفاده از فرصت‌های بازار جدید و به حداقل رساندن هزینه‌های آزادسازی تجاری را برای تهیدستان دشوار سازد. آموزش‌های کارگری و سایر کمک‌ها می‌تواند به تهیدستانی که شغل خود را در بخش‌های صدمه‌دیده از آزادسازی تجاری از دست داده‌اند کمک کند تا در بخش‌هایی که از این فرایند منتفع گردیده‌اند، مشغول به کار گردند.

رعایت توالی و پای‌بندی راستین

گرچه آزادسازی گسترده و همه‌جانبه می‌تواند منافع قابل توجهی در پی داشته باشد، اما ممکن است رعایت توالی در اجرای آزادسازی با سرعت‌های متفاوت در بخش‌های مختلف اقتصاد برای تخفیف هزینه‌های تعدیل ضروری باشد. این امر می‌تواند در مورد بخش‌ها یا بازارهایی صادق باشد که در آنها آزادسازی اثرات قابل توجهی بر قیمت‌ها دارد یا تعدیل احتمالاً بسیار دشوار و وقت‌گیر است. وانگهی، زمانی که افراد به وقت بیشتری برای سازگار شدن با محیط سیاستگذاری جدید نیاز دارند اصلاحات تجاری می‌تواند به صورت متوالی و به تدریج عملی گردد. برای نمونه، در چارچوب موافقت‌نامه تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا)، به دلیل اهمیت کشت ذرت برای تهیدستان روستایی مکزیک، بخش ذرت نسبت به سایر بخش‌ها طی دوره زمانی طولانی‌تری آزاد گردید. اما از شروط مهم برای در نظر گرفتن دوره‌های طولانی مدت تعدیل جهت آزادسازی بخش‌های حساس اقتصادی، پای‌بندی راستین دولت به اصلاحات تجاری است که اغلب از طریق انعقاد موافقت‌نامه‌های بین‌المللی (منطقه‌ای یا چندجانبه) تقویت می‌گردد.

شبکه‌های تأمین اجتماعی

اصلاحات تجاری، حتی با بهترین طراحی، برندگان و بازندگان خواهد داشت. به منظور برطرف ساختن اثرات نامطلوب احتمالی

○ بررسی‌ها نشان می‌دهد که در بیشتر موارد، اصلاحات تجاری درآمد فقیران را به صورت گروهی افزایش می‌دهد. همچنین هزینه‌های انتقال معمولاً نسبت به منافع کلی ایجاد شده اندک است. اما مواردی هم هست که در آنها اثرات کوتاه‌مدت آزادسازی بر فقرا و سایرین منفی و چشمگیر است.

یادداشت‌ها

* Geoffrey J. Bannister and Kamau Thugge, 2001, "International Trade and Poverty Alleviation", IMF Working Paper No. 01/54 (Washington: International Monetary Fund).

1. Francisco Rodriguez and Dani Rodrik, "Trade Policy and Economic Growth: A Skeptic's Guide to the Cross-National Evidence", NBER Working Paper No. 7081 (Cambridge, Massachusetts: National Bureau of Economic Research) 1999.

2. David Dollar and Aart Kraay, "Trade, Growth and Poverty", Development Research Group, World Bank (Washington) 2001.

3. L. Alan Winters, "Trade Liberalization and Poverty" Paper Prepared for the United Kingdom's Department for International Development (Brighton, United Kingdom: University of Sussex, 2000).

4. Ibid.

هزینه‌های گذرا و کوتاه‌مدت تعدیل روی افراد فقیر، کشورهای در حال توسعه نیاز به شبکه‌های کارآمد تأمین اجتماعی دارند تا تنش میان اجرای اصلاحات تجاری و کاهش فقر را فرو نشانند. این کشورها همچنین باید به کمی کردن هزینه‌های بودجه‌ای جبران برخی از این اثرات نامطلوب بپردازند. این امر می‌تواند در بستر فرایند مبادله گزارشهای استراتژی کاهش فقر در کشورهایی صورت گیرد که از برنامه‌های حمایت صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی برخوردارند. با توجه به منافع بلندمدت و اساسی اصلاحات تجاری نباید فقدان سیاست‌های تأمین اجتماعی مناسب باعث تأخیر بی‌جا در آزادسازی تجاری شود، زیرا می‌توان توالی و مرحله‌بندی اصلاحات را به گونه‌ای طرح‌ریزی کرد که هزینه‌های دوره انتقالی برای فقیران کاهش یابد.

○ اجرای اصلاحات تجاری بدون اجرای سیاست‌های مناسب کلان اقتصادی و نرخ ارز به منظور افزایش رقابت‌پذیری، در افزایش رشد اقتصادی کشور تأثیر کمتری خواهد داشت.

لوح فشرده ماهنامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی منتشر شد

لوح فشرده ماهنامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی سالهای ۶۵ و ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰ منتشر شد.

علاقتمندان برای تهیه لوح فشرده ماهنامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی می‌توانند وجه مورد نظر را به حساب جاری مؤسسه اطلاعات نزد بانک ملت شعبه میرداماد به شماره ۵/۵۶۲۰ واریز و برگه درخواست را همراه اصل فیش بانکی به نشانی تهران - خیابان میرداماد - خیابان روزنامه اطلاعات - سازمان امور مشترکین ارسال نمایند. شبکه اطلاع رسانی مؤسسه اطلاعات

اینجانب ..... به موجب فیش شماره .....
 نزد بانک ملت شعبه ..... مبلغ ..... ریال واریز نموده و متقاضی لوح
 فشرده اطلاعات سیاسی اقتصادی سال ..... می‌باشم.
 آدرس: .....
 تلفن: ..... کد پستی: .....

جدول لوح فشرده ماهنامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی

ردیف	عنوان	هزینه
۱	نشریات سال ۱۳۶۵ از شماره ۱-۶	۱۵۰۰۰ ریال
۲	نشریات سال ۱۳۷۷ از شماره ۱۳۸-۱۳۷ و نمایه شماره‌های ۱-۱۷۴	۱۵۰۰۰ ریال
۳	نشریات سال ۱۳۷۸ از شماره ۱۵۰-۱۳۹	۱۵۰۰۰ ریال
۴	نشریات سال ۱۳۷۹ از شماره ۱۶۲-۱۵۱	۱۵۰۰۰ ریال
۵	نشریات سال ۱۳۸۰ از شماره ۱۷۴-۱۶۳	۱۵۰۰۰ ریال